

ЗАВРШНИ ИСПИТ НА КРАЈУ ОСНОВНОГ ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА

школска 2013/2014. година

ТЕСТ СРПСКИ ЈЕЗИК

УПУТСТВО ЗА РАД

- Тест садржи **20** задатака које треба решити за **120** минута.
- Сваки задатак пажљиво прочитај, размисли о томе шта се у задатку тражи и о начину на који треба да га решиш (заокруживање, повезивање, подвлачење, дописивање и друго).
- Пиши читко, ћириличким словима, водећи рачуна да твоји одговори буду разумљиви, али и граматички и правописно исправни.
- Када решаваш задатке у којима се од тебе очекује да нешто допишеш, увек користи пуне називе; скраћенице нису дозвољене (нпр. треба написати именица, а не им. или локатив, а не лок. и слично).
- Попуни тест **хемијском оловком** (током рада можеш да користиш графитну оловку и гумицу).
- Одговори написани хемијском оловком не смеју се прецртавати нити исправљати.
- Одговор који је написан само графитном оловком неће бити признат.
- У квадрат који се налази са десне стране задатка немој ништа уписивати. То је простор у који ће прегледачи уписати број бодова. На овој и последњој страни такође немој ништа уписивати.
- Ако завршиш раније, предај тест и тихо изађи да не би ометао рад других.

Желимо ти много успеха у раду!

1. Прочитај тумачење Милана Шипке о пореклу речи **плејада**.
Подвучи у тексту реченицу из које сазнајеш шта реч **плејада** означава у данашње време.

На ведром небу, за топлих летњих вечери, голим оком се може видети седам сјајних звезда које се зову Плејаде, а код нас још и – Влашићи.

Уз настанак ових звезда и њиховог имена везана је једна занимљива легенда. Плејаде су биле кћери Плејоне и титана Атланта. Старом Грчком се проносио мит о томе како је Орион прогонио Плејону и њених седам кћери, па их је Зевс преобразио у голубице и уздигао у небо да тамо вечно сјаје као звезде.

Плејаде су митом пренесене са земље на небо, а затим су их људи, много векова касније, поново спустили на земљу да би њиховим именом претвореним у облик једнине – *плејада* – означили прво групу од седам највећих песника из трећег века пре нове ере, а затим и седам највећих песника из XVI века. (Била је то позната француска плејада.) Под појмом *плејада* данас се подразумева група најбољих људи у некој области, најчешће уметника, и то без обзира на њихов број. Тако се у нашој књижевности говори о плејади романтичарских песника или, у другом контексту, о плејади револуционара и сл. Сви они, као звезде на небу, сијају пуним сјајем, обасјавајући својом речју и идејама поколења која их следе.

2. Прочитај одломак из текста Ивана Клајна. Одреди какав **став** има **аутор** према коришћењу страних речи.

Рекло би се да у пракси многих публициста и лектора важи неписани принцип: било која домаћа реч боља је од било које стране. Тако нпр. у књизи *Цвеће и ви*, где год је претурањем по речницима пронађен неки домаћи назив цвета, он је и употребљен, ма колико смешно звучао, ма колико био непогодан за употребу у цвећарама. Тако, рецимо, налазимо биљке које би се према латинском називу могле и код нас звати цистус, драцена, гастерија и тако даље: све кратка, звучна и чак прилично лепа имена. Но, да ли су тако названа и у књизи? Ни говора, јер је за сваку нађен „наш израз”: *главави бушинац, орлови ноктии, стирвосмрад, брадавичави свекрвин језик, јапански љоскавац, афрички леји човек, воловске очи, желењи језик, кавкаска удовица* итд.

Замислите како би узбудљив постао наш друштвени живот када би се те речи стварно употребљавале и кад би љубитељи цвећа почели овако да говоре:

– Е, па кћери моја, нека ти је срећно у браку, уредно води домаћинство и не заборави да редовно поткресујеш брадавичави свекрвин језик!

– Публика је одушевљено поздравила певачицу и засула је стрвосмрадима, воловским очима, желењим језицима и травом од утробе!

Заокружи слово испред тачног одговора.

- а) Аутор критикује употребу страних речи уопште и сматра да их је неопходно заменити домаћим речима.
б) Аутор критикује неправилну употребу оних страних речи којима не знамо право значење.
в) Аутор критикује непотребну и збуњујућу замену страних речи домаћим речима.
г) Аутор критикује људе који се због необразованости противе употреби страних речи.

3. Прочитај одломак из романа *Кад су цвешале њивке* Драгослава Михаиловића. Подвуци у одломку оне **речи** које припадају **неформалном говору** (и не могу се употребити у званичним, формалним ситуацијама).

Мој буразер радио је тајно. Мој матори морао је да шљака да заради за клопу, остављао ме је на миру. Иако ми је сестра била пуних седам година млађа од мене, ја сам био кевин љубимац.

4. Заокружи слово испред текста у којем су **велика и мала слова** употребљена према правописним правилима.

а) Мирослављево јеванђеље је најзначајнији споменик српске писмености из XII века. Настао је по поруџбини захумског кнеза Мирослава, брата Стефана Немање.

б) Мирослављево јеванђеље је најзначајнији споменик Српске писмености из XII века. Настао је по поруџбини Захумског кнеза Мирослава, брата Стефана Немање.

в) Мирослављево Јеванђеље је најзначајнији споменик српске писмености из XII века. Настао је по поруџбини захумског кнеза Мирослава, брата Стефана Немање.

5. Прочитај реченицу, па подвуци у њој **непроменљиве речи**.

Не пада ивер далеко од кладе.

6. Напиши на линији одговарајући **облик речи** МОМАК уз следеће бројеве:

23 _____

16 _____

21 _____

7. У сваком пару реченица прецртај ону реченицу која је написана бирократским језиком.

1. Загађен ваздух има неповољан утицај на здравље људи. – Загађен ваздух штети здрављу људи.

2. Цео тим је веома нестрпљив. – Код целог тима се примећује велико нестрпљење.

3. Ученике је о екскурзији обавестила разредна. – Ученици су о екскурзији обавештени од стране разредне.

8. Упореди следеће две речи и заокружи слова испред **две гласовне промене** које уочаваш:

ЧАСТАН – ЧАСНА

- а) губљење сугласника
- б) непостојано *a*
- в) једначење сугласника по звучности
- г) једначење сугласника по месту творбе
- д) сибиларизација

9. Заокружи слова испред **прилошких одредби** које се јављају у следећој реченици:

Одмах, на првome кораку по рођењу, но без мојега учешћа, направио сам у кући збрку.

- а) за место
- б) за време
- в) за узрок
- г) за циљ
- д) за начин

10. Прочитај почетак студије *За и њрошив Вука* Меше Селимовића. Одреди **значење** подвучене речи.

Од првих дана Вукове борбе за реформу језика и правописа па све до нашег времена, научници, писци, културни радници и политичари упорно се опредељују и изјашњавају за Вука и његова схватања о језику и правопису, или устају против њих. То конфронтирање, које не престаје више од сто година, означава стално живи интерес за питања језика и културе, а истовремено открива веома различита, често и сасвим супротна становишта. Разлози прихватања или одбијања вуковског, народског, у основи сељачког језика различити су у разним временским раздобљима...

Заокружи слово испред тачног одговора.

Реч **конфронтирање** означава:

- а) побуну;
- б) упоређивање;
- в) сукобљавање;
- г) препознавање.

11. Напиши како се зову глаголски облици употребљени у следећој реченици:

Прилазили су ћутећи, како нечији глас не би прекинуо то сањарење.

1. прилазили су: _____

2. ћутећи: _____

3. не би прекинуо: _____

12. Напиши назив врсте којој припада подвучена зависна реченица.

1. Волите своје непријатеље, јер вам они указују на ваше грешке.

Врста зависне реченице: _____

2. Најсрећнији је човек који чини друге срећнима.

Врста зависне реченице: _____

13. Поред сваке реченице упиши слово које стоји испред одговарајућег објашњења израза који је у тој реченици употребљен. Једно објашњење је вишак.

1. Дошло је до тешких речи. _____

а) Обећали су.

2. Повукли су реч. _____

б) Нису испунили обећање.

3. Погазили су реч. _____

в) Нису се разумели.

4. Дали су реч. _____

г) Предомислили су се.

д) Извређали су се.

14. На линији испред имена аутора напиши број којим је означено његово дело.
Наслов једног дела је вишак.

1. *Жиџије Ајдук Вељка Пејровића*

2. *Вече* _____ Петар Кочић

3. *Међу својима* _____ Вук Стефановић Караџић

4. *Кроз мећаву* _____ Владислав Петковић Дис

5. *Сумњиво лице* _____ Бранислав Нушић

15. Прочитај стихове из песама *Једна ноћ*, *Звониће, звуци...*, *У ноћи* Војислава Илића. Заокружи слово испред строфе у којој препознајеш стилску фигуру **поређење**.

а) О, бајне ноћи! – Мислио сам тада,
И опет мени беше пусто све –
Ко младом орлу, кад га жеља свлада,
Што напред хоће – али не зна где.

б) Разбивши харфу о камен хладни,
Ја склапам поглед свој –
И стрепим, тонем... и нашто звуци,
Кад чујем шапат твој!

в) По уској стази ја се будан крећем,
И слушавам шумор кроз дубоки мрак,
И гледам земљу, окићену цвећем,
И жудно пијем миришљави зрак.

16. Прочитај народну успаванку *Мајка Јову у ружи родила* и песму *Тијо ноћи* Јована Јовановића Змаја. Одреди **мотиве** који се појављују у обе песме.

1.

Мајка Јову у ружи родила,
ружица га на лист дочекала,
бела вила у свилу повила,
а пчелица медом задојила,
ластивица крилом покривала:
нек је румен ко ружа румена,
нек је бео ко бела вила,
нек је радан ко пчела малена,
нек је хитар као ластивица!

2.

Тијо ноћи,
моје сунце спава;
за главом јој
од бисера грана,
а на грани
ко да нешто бруји,
то су пали
сићани славуји.
Жице предум
од свиленог гласа,
откали јој
дувак до појаса,
покрили јој
и лице и груди,
да се моје
сунце не пробуди.

Заокружи слова испред мотива који се јављају у обе песме.

- а) свила
- б) вила
- в) сунце
- г) птица
- д) сан

17. Повежи имена јунака са датим одломцима из народне епске поезије. Испред имена јунака упиши број одломка. Име једног јунака је вишак.

1. „На част теби, мој мили ђевере!
На част теби и чаша и вино,
Поклони ми коња и сокола.”

_____ Милош Обилић

2. „Ја невера никад био нисам,
Нит’ сам био, нити ћу кад бити,
Него сутра мислим у Косову
За ришћанску веру погинути...”

_____ Марко Краљевић

_____ војвода Пријезда

3. „Купи војске, колико ти драго,
Под Сталаћа, кад је теби драго,
Удри Сталаћ, како ти је драго,
Ја ти добра не дам ниједнога.”

_____ љуба Анђелија

18. На линији испод сваког одломка напиши који **облик казивања** је писац употребио у одломцима из одабраних књижевних дела (нарација, дескрипција, дијалог, монолог). Један облик казивања је вишак.

1.

Пуначки малени с обе стране пострижени бркови, мален али подебео нос, осредње смеђе очи, рехаве обрве, округлао обријан подбрадак и чисти масножути, али не мршаваи образи, мала уста с поверљивим контурама, велике руке, аљкава униформа, а као снег бела кошуља и као млеко чиста сабља.

(Лаза Лазаревић, *Све ће њо народ њозлајити*)

Облик казивања: _____

2.

Четврте године свога везировања посрну велики везир Јусуф, и као жртва једне опасне интриге паде изненада у немилост. Борба је трајала целу зиму и пролеће. А са месецом мајем изиђе Јусуф из заточења као победник. И живот се настави, сјајан, миран, једноличан.

(Иво Андрић, *Мост на Жейи*)

Облик казивања: _____

3.

Бого мој, зашто ти шаљеш глад на људе кад је мени, јадном тежаку, жао и стоке кад гладује!? И зашто баш шаљеш биједу на нас тежаке, који те више славио него Лацмани, сити и објесни!? Али, опет, хвала ти, кад даде да смо ми најсиромашнији најтврђи у вјери, те волијемо душу него трбух!...

(Симо Матавуљ, *Пилијенда*)

Облик казивања: _____

19. Одреди ко је **приповедач** у наведеном одломку.

Јесам слуга, а радим шта хоћу. Сем Аћима, нико ми не заповеда, а његова воља мој је поводник. Када ме је пре десетак година са залеђеним чакширама ноћу увео у кућу, нешто је ишапутао Ђорђеу, а Симки рекао гласно, да ја чујем: „Овај човек, Никола се зове, има да ради оно што он жели а да једе оно што ми газде једемо.” Она ми очима измери снагу и виде да сам крупан и здрав, па јој не беше право. А само после неколико дана закључи жена да ми је нарав зла, јер ни с ким нисам разговарао сем с њом, ретко и увек строго. Људи мога корена ћутањем морају да се бране. Понекад, обично после вечере, зове ме Аћим у своју собу. Кад би неко кроз прозор гледао, могао би само да види: једна према другој клате се две браде. И ништа више. И ако ме на десетак дана нестане, увек ноћу, јер и травке ноћу расту, враћам се опет ноћу, тако и зверке чине, ја, јазавац с брадом, у подрум на лежај. Изнад њега је нова и највећа кућа у Прерову. Над постељом мојом Симкина је и Ђорђева соба. Мало десно, соба за Вукашина. Онога што се чека, а не долази.

(Добрица Ћосић, *Корени* – прилагођено)

Заокружи слово испред тачног одговора.

Приповедач у наведеном одломку јесте:

- а) Ђорђе;
- б) Аћим;
- в) Никола;
- г) Вукашин;
- д) аутор.

20. Прочитај стихове из песме *Пшвица* Мирослава Антића. Док читаш, размишљај о уметничким одликама ове песме.

Ово ми је пришапнула једна дугорепа птица,
брбљива, свезнајућа, прозрачна као светлост:

хоћеш ли да чујеш чаролију, пришапнула је ћућораво,
и дотакла ми кљуном раме и крајичак уха.

И рекла ми је чаролију: најважније на свету –
то је: умети видети ветар и чути снег како пада,
умети дотаћи прстом сумрак на првом углу
и осетити на усни сањиви укус месечине.

Ја се само осмехнух лепој дугорепој птици,
јер и ја имам чаролију, најважнију на свету –
то је: видети нечије лице и чути нечији говор
и додирнути руком нечију руку и косу
онда – кад више никог немаш,
кад си остао сам,
кад једно велико лето напушта ове улице
и оставља за собом жуте печате лишћа
по плочницима
у крошњама
и у сећању.

Која **два** исказа представљају уметничке одлике наведене песме?

Заокружи слова испред тачних одговора.

- а) Песма се састоји од четири строфе: два катрена и два терцета.
- б) Лирски субјект износи ставове о томе шта је важно за живот.
- в) Доследно спроведена парна рима чини песму ритмичном.
- г) Исповедни тон песме ублажава јачину осећања лирског субјекта.
- д) Употреба слободног стиха приближава песнички исказ прозном.

